

Betänkande (SOU 2009:15) Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat (Ku2009/272/KT)

Sammanfattning av Kulturrådets synpunkter

Museikoordinatorn har på ett förtjänstfullt sätt visat att man med koordinering och samarbeten kan uppnå resultat och rationaliseringsvinster som gagnar museisektorn i stort. Kulturrådet beklagar att de projekt som genomförts ganska ensidigt har varit inriktade på hanteringen av samlingarna. Museikoordinatorn borde enligt Kulturrådets uppfattning ha drivit frågor om publik och pedagogik som en central uppgift. En diskussion om museernas roll i dagsaktuella samhällsfrågor saknas också i utredningen. Utredningen hade också vunnit på om frågan om hur museerna ska arbeta med det immateriella kulturarvet blivit belyst. De frågeställningar som nu har tagits upp och som också ligger till grund för förslagen kan, enligt Kulturrådets uppfattning, med stor sannolikhet hanteras av de befintliga myndighetsstrukturerna.

Museikoordinatorn konstaterar i sin delrapport att entusiasmen för koordinators arbete är större bland museer som inte tillhör de statliga. Kulturrådet anser att en uppbyggnad av en Museikoordinators funktion kräver en bred acceptans bland de närmast berörda institutionerna, dvs. de centrala statliga museerna, annars riskerar funktionen att bli kraftlös.

Museikoordinators förslag till bemanning och finansiering av samordningsfunktionen avvisas av Kulturrådet. Motiven för ställningstaganden finns närmare utvecklade i yttrandet.

Kulturrådets utgångspunkter

Yttrandet över Museikoordinators betänkande är avhängigt och beroende av de ställningstaganden Kulturrådet gör i yttrandet över Kulturutredningens betänkande (SOU 2009:16). Museikoordinators utredning har andra utgångspunkter än Kulturutredningen men utredningarna samspekar i ett antal centrala frågeställningar. Det gäller t.ex. Museikoordinators huvudförslag till organisatorisk placering av den nya samordningsfunktionen som bygger

på Kulturutredningens förslag om inrättandet av sfärer och en förändrad roll för Kulturrådet.

En viktig utgångspunkt för Kulturrådets remissvar är bl.a. den erfarenhet myndigheten förvärvat genom drygt 30 års bidragsgivning till de regionala museerna, genom kontakter med kommunala och statliga museer, genom olika typer av utredningsuppdrag, rapporter, statistikinsamling och projekt som gällt museisektorn och/eller varit relaterade till museisektorn.

Kulturrådet väljer att inte kommentera alla förslag i detalj utan koncentrera remissvaret till förslag och frågeställningar som mer är av principiell art.

5.2.1 Ansvarsmuseer som stödstruktur

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet delar utredningens förslag att begreppet ansvarsmuseum bör upphöra.

Kulturrådets kommentar

Slutsatsen i den utvärdering av ansvarsmuseirollen som Kulturrådet redovisade för regeringen i december 2007 var att ansvarsmuseirollen skulle upphöra. Ansvarsmuseibegreppet är otydligt och Kulturrådet anser att uppgiften att ha en rådgivande och stödjande roll delas av samtliga centrala statliga museer.

Konsekvenserna för de berörda museerna av att överföra 3,5 miljoner kronor till den nya samordningsfunktionen som föreslås i utredningen har inte redovisats och bör därför heller inte genomföras. Även om funktionen som ansvarsmuseum är otydlig, betyder det inte att museerna saknar relationer och ansvarstaganden i förhållande till museiväsendet i övrigt. En minskning av anslagen kan därför få konsekvenser som bör redovisas.

5.2.2 ABM-samverkan

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet delar utredarens uppfattning att bristen på museisamordning försvårar ABM-samverkan.

Kulturrådets kommentar

Bristen på samordning inom museisektorn gör att ABM-samarbetet försva-

gas och att den nationella nivån har svårt att samlat möta regionerna i ABM-sammanhang. Kulturrådets uppfattning är att ABM-centrum, som funnits sedan 2004, har haft svårt att finna sina arbetsformer med undantag för den period då man med hjälp av medel från Accessprojektet kunde driva utbildningar inom sektorn. Kulturrådet deltog i ABM-centrums arbete och delfinansierade verksamheten under den första projektperioden men engagemanget upphörde med 2007 års utgång. Utredningens uppgift att Kulturrådet fortfarande är delfinansiär är därför inte korrekt.

5.4 Kunskap finns inom befintliga förvaltningsmyndigheter

5.4.1 Funktioner inom Riksantikvarieämbetet

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet stöder förslaget att Riksantikvarieämbetet fortsätter att driva K-samsök.

Kulturrådets kommentar

Museikoordinatorn har med framgång initierat och drivit projektet K-samsök och Kulturrådet stöder förslaget att Riksantikvarieämbetet även i fortsättningen ska förvalta verksamheten. Det finns uppenbara vinster med en samverkan kring en digital utveckling på museerna. Kulturrådet ställer sig däremot tveksamt till att Riksantikvarieämbetet ska vara ”den naturliga replipunkten för det fortsatta utvecklingsarbetet av museigemensamma webbfrågor”. Här vill Kulturrådet framhålla att det inom andra delar av kultur- och museisektorn bedrivs ett professionellt utvecklingsarbete vars resultat också måste tas tillvara. Utvecklingen av webbhantering följer sällan den statliga förvaltningsstrukturen utan lever på andra villkor.

I förslaget att Riksantikvarieämbetet ska vara nationell expertmyndighet för frågor som rör samlings- och föremålsvård finns stora otydligheter. De centrala statliga museerna är enligt Kulturrådet vart och ett för sig experter inom sina samlingsområden i frågor som rör samlingarnas vård. Riksantikvarieämbetets roll med de förutsättningar som de nya lokalerna på Gotland ger, kan tydligare, i samarbete med de centrala statliga museerna kunna driva utvecklings- och forskningsprojekt som rör föremålsvård och konservering.

5.4.2 Funktioner inom Riksutställningar

Kulturrådet stöder utredningens förslag att förtydliga Riksutställningars roll i förhållande till landets museer. Kunskapen och erfarenheterna inom den verksamhet som nu byggs upp och drivs inom myndigheten bör på ett bättre sätt än idag kunna tas till vara inom museisektorn.

5.4.3 Funktioner inom Statens kulturråd

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet avstyrker förslaget att flytta motsvarande fem tjänster till den nya samordningsfunktionen.

Kulturrådets kommentar

Kulturrådet har i remissvaret på Kulturutredningen betonat vikten av att så långt som möjligt hålla ihop den regionala kulturverksamheten inte minst i relationerna till huvudmännen inom landsting/regioner. En av Kulturrådets styrkor är att kunna verka över större delen av kultursektorn. Det ger en bredd och skapar möjligheter till konstområdesövergripande samverkan och kulturutveckling. Kulturrådet ställer sig frågande till hur utredningen kommit fram till antalet tjänster som föreslås bli överflyttade.

5.5 Befintliga resurser måste samordnas. Inrätta en samordningsfunktion för museerna

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet motsätter sig utredningens förslag om en överflytt av de uppgifter inom myndigheten som rör museifrågor. I stor utsträckning rör det frågor om bidragsgivning och uppföljning av de regionala museernas verksamhet. Kulturrådet har i sitt remissvar på Kulturutredningen framhållit vikten av att hålla de regionala frågorna samlade på en myndighet. I dialogerna med regionerna är det, med Kulturrådets erfarenhet av regionalt arbete, av betydelse att så långt det är möjligt skapa bredd och en helhetssyn på kulturfrågorna. Inte minst de regionala museerna har i sitt arbete samarbeten med företrädare från andra kultur – och samhällsområden.

Kulturrådets kommentar

I betänkandet framhålls att olika utredningar över tiden har funnit att det finns ett behov av samordning inom museisektorn. Utredaren konstaterar i sin delrapport att förväntningarna på uppdraget är större utanför de centrala museerna vilket samtidigt inneburit att arbetet riktats mot hela sektorn.

Kulturrådet kan i likhet med Museikoordinatören konstatera att det finns behov av koordinering av vissa frågor inom museisektorn. En av de delutredningar som koordinatören genomfört pekar på att det kan finnas vinster genom en samordning av administrativa resurser för de centrala museerna. Frågan om att inrätta en särskild myndighet för museerna har inte utretts närmare av vare sig Kulturutredningen eller Museikoordinatören vilket enligt Kulturrådets uppfattning borde ha legat inom ramen för något av uppdragen.

En museimyndighet skulle med större kraft kunna driva frågor om publik och pedagogik, samlingar, säkerhet, upprätthålla internationella kontakter, driva ABM-samarbete m.m. Riksantikvarieämbetet som föreslås bli hemvist för koordinatorsfunktionen om den av Kulturutredningen föreslagna sfären för "samtid, historia och livsmiljö" inte blir av, har hög kompetens inom vissa av de områden som samordningsfunktionen föreslås hantera, medan man i andra frågor saknar erfarenhet. Den bas Museikoordinatören får enligt förslaget kommer i stor utsträckning från Kulturrådet. Museikoordinatören borde därför som ett av flera alternativ beskrivit förutsättningarna för Kulturrådet att i framtiden hantera de frågeställningar som tas upp i utredningen.

Koordinatorsfunktionen som den nu är föreslagen kommer att ha begränsade möjligheter att agera. Den är svag och är inget egentligt alternativ till dagens situation. Flertalet frågeställningar går att lösa inom befintliga organisationer och genom kompletterande uppdrag till institutionerna.

Genom förslagen i Museikoordinatörens betänkande blir den föreslagna sfären för samtid, historia och livsmiljö alternativt Riksantikvarieämbetet ett steg på vägen mot en museimyndighet. Detta utan att frågan om en museimyndighet har utretts och olika alternativ på allvar ställts mot varandra.

Utredarens huvudförslag är att inrätta funktionen i sfären för samtid, historia och livsmiljö. Funktionen ska då också samverka med andra ingående verksamheter främst, Riksutställningar och Riksantikvarieämbetet. På vilket sätt samarbetet eller samverkan ska gestaltas får ingen närmare beskrivning vilket gör att det skapas stora oklarheter om inriktning och mandat. Här hade utredningen tjänat på att med en större tydlighet redovisa vilka områden man ska samarbeta kring och föreslå vilka funktioner inom Riksantikvarieämbetet och Riksutställningar som ska flyttas över till samordningsfunktionen. Kulturutredningens otydlighet med verksamhetsinriktningen för

sfären ”samtid, historia och livsmiljö” har möjligen bidragit till de otydligheter som också återfinns hos Museikoordinatören på den här punkten.

Några tydliga argument för att inrätta funktionen på Riksantikvarieämbetet som alternativ till en nyinrättad sfär saknas i utredningen. Utredaren skriver att museifrågorna bör ingå i en ”större myndighet där museifrågorna ingår som en del i statens ansvar för frågor som rör kulturarv”. Utredaren borde här ha beskrivit Riksantikvarieämbetets förutsättningar för att vara den myndighet där en samordningsfunktion för svenskt museiväsende placeras.

5.6; 5.7 Samordningsfunktionens uppgifter

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet anser att Museikoordinatören allt för ensidigt är inriktad på museernas föremålssamlingar.

Kulturrådets kommentar

Enligt utredningen ska samordningsfunktionen ha följande uppgifter: den ska stödja hela museisektorn i arbetet med att utveckla kärnverksamheten. För detta bör funktionen disponera utvecklingsmedel. Funktionen bör även ansvara för att samla in och sammanställa statistik och andra uppgifter. Syftet med detta är att identifiera behov i sektorn samt skapa ändamålsenliga kunskaps- och beslutsunderlag för såväl regeringen som museisektorn.

Museikoordinatören har enligt Kulturrådets uppfattning inte på ett tillräckligt tydligt sätt beskrivit museernas samhällsuppdrag, inte heller de betydande skillnader som finns mellan verksamheterna på de centrala statliga museerna och de regionala och kommunala museerna. En sådan beskrivning och analys är enligt Kulturrådets uppfattning en nödvändighet för arbetet med att identifiera samordningsområden som kan ha bärighet på hela museisektorn.

Frågor som rör publik och pedagogik ska enligt Kulturrådet vara en central del av en Museikoordinators uppgifter. I centrum för museernas arbete står publiken och mötet med publiken, vilket också borde ha varit utgångspunkten för museikoordinatorns arbete och på ett tydligt sätt genomsyrat utredningen. Eftersom utredaren valt att inte explicit ta upp frågor om publik och pedagogik saknas förslag som rör samordningsinsatser för t.ex. funktionshindrade och barn och unga, jämställdhet och mångfald. Museikoordinatören har inte heller berört museernas uppgift att diskutera vår samtid och dagsaktuella frågor.

En stor brist i betänkandet är att utredaren inte behandlat frågor om det immateriella kulturarvet och hur en samordningsfunktion också kan vara ett stöd för museerna i frågor som rör det immateriella kulturarvet och implementeringen av UNESCO:s konvention om skydd av det immateriella kulturarvet.

Under utredningstiden har Museikoordinatören initierat ett antal samordningsprojekt med inriktning mot museernas kärnverksamhet. Projekten har rört digitalisering av det s.k. K-samsökprojektet, samlings- och föremålsvård, lån och depositioner, gallring och forskning. Flera av förslagen som tas upp går att genomföra med samverkan mellan institutioner utan att behöva göra organisatoriska förändringar. De centrala museerna kan t.ex. inom ramen för sin samverkansorganisation lösa frågor som rör stödfunktioner och administrativ samverkan och för K-samsök har Riksantikvarieämbetet redan tagit ett ansvar.

5.7.4 Åjtte – ett centrum för samisk kultur

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet stöder förslaget att Åjtte – Svenskt fjäll- och samemuseum ska ges ett bidrag över anslaget ”Vissa museer”.

Kulturrådets kommentar

Åjtte har under en följd av år haft ekonomiska svårigheter och finansieringsfrågorna var också av central betydelse i den utredning Kulturrådet genomförde och lämnade till regeringen under 2007. Det är inte, enligt Kulturrådet, av underordnad betydelse hur stort bidraget är, vilket Museikoordinatören uppger.

5.7.4 Övriga nationella minoriteter

Kulturrådet stöder utredningens förslag att genomföra inventeringar med syfte att kartlägga hur de nationella minoritetsgrupperna finns representerade i befintliga museers samlingar. Tyvärr upprepar utredaren den felaktiga uppgift som finns i Kulturutredningen att det endast är den romska gruppen som saknar en ansvarig nationell instans. Ansvariga nationella instanser är en brist hos samtliga nationella minoriteter. Åjtte har däremot de bästa förutsättningarna att bli en sådan för den samiska gruppen.

5.9 Breddat ansvarstagande genom Nationella åtaganden

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet ställer sig inte bakom att ett nytt främjandeinstrument kallat *Nationellt åtagande* införs.

Kulturrådets kommentar

Utredningen föreslår att en utredning görs för att pröva förutsättningarna för ett nytt främjandeinstrument kallat *Nationellt åtagande*. Som exempel på en institution som kan falla inom ramen för ett Nationellt åtagande är Åjtte – Svenskt fjäll- och samemuseum. Kulturrådet utesluter inte att det kan finnas ett visst värde i att definiera samlingar som nationella angelägenheter. Värdet ligger i att samlingarna blir kända och att ansvarstagandet förmodligen kommer att öka. Samtidigt är det troligt att det kommer att resas ekonomiska anspråk på staten bland de institutioner som definierats som ett Nationellt åtagande. Själva begreppet påminner allt för mycket om de Nationella uppdragen som också har ett ekonomiskt incitament.

6 Finansieringen av samordningsfunktionen

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet avstyrker den modell för finansiering av museikoordinatorsfunktionen som föreslås i utredningen.

Kulturrådets kommentar

För att samordningsfunktionen ska kunna inrättas föreslår museiutredaren att fem tjänster ska flyttas från Kulturrådet till den nya funktionen, två tjänster flyttas från Kulturdepartementet samt att 3,5 miljoner kronor flyttas från de nuvarande ansvarsmuseerna.

För att skapa ekonomi till projekt och utvecklingsarbete föreslår utredaren vidare att läns museernas utvecklingsanslag på ca 10 miljoner kronor och de 3,5 miljoner kronor som används till forsknings- och utvecklingsinsatser vid ansvarsmuseerna förs över till den nya funktionen/Riksantikvarieämbetet.

Förslaget att ta de regionala museernas utvecklingsanslag för att driva generell museiutveckling med tonvikt på de centrala museerna avvisas av Kulturrådet.

Bakgrunden till att de regionala museerna har ett utvecklingsanslag är de förslag som låg i kulturpropositionen 1996/1997:3. Museikoordinatorn har inte heller beskrivit konsekvenserna av att lyfta bort 10 miljoner kronor från länsmuseumerna. Kulturrådets uppfattning, efter att ha hanterat utvecklingsbidraget under drygt tio år, är att de regionala museerna har stora behov av fortsatta utvecklingsinsatser. Genom utvecklingsbidraget har museerna kunnat bredda sin verksamhet, drivit gemensamma utvecklingsprojekt, utvecklat projekt som är konstområdesövergripande och projekt som involverat flera aktörer inom den egna regionen.

Kulturrådet ställer sig frågande inför utredningens uppgift att det är motsvarande fem tjänster som arbetar med museirelaterade frågor inom myndigheten. Som beskrivits tidigare är rådets uppfattning att de regionala frågorna ska hållas ihop inom en myndighet, vilket bl.a. är motiverat av relationerna med regionerna.

5.12 Stärk Riksförbundet Sveriges museer

Kulturrådets ställningstagande

Kulturrådet avstyrker att Riksförbundet Sveriges museer får ett årligt verksamhetsbidrag.

Kulturrådets kommentar

Kulturrådet delar utredarens uppfattning att en stark branschorganisation inom museivärlden är till gagn för hela museisektorn. De internationella utblickarna bekräftar betydelsen av väl fungerande branschorganisationer. Även inom landet finns det exempel på branschorganisationer inom kultursektorn som har mycket stor betydelse för sina medlemsorganisationer. Kulturrådet ställer sig däremot främmande till att man genom ett reguljärt statsbidrag ska finansiera förbundets kanslifunktioner. Riksförbundet bör själv, i likhet med andra branschorganisationer inom kultursektorn, trygga sin basverksamhet genom medlemsavgifter.
